

SZENT-GYÖRGYI ALBERT IS BEVETETTE TEKINTÉLYÉT, HOGY MOZGÓSÍTSA A VILÁGOT ŐSZI FORRADALMUNK SIKERÉÉRT

Szegedi professzorok segélykiáltása

A szegedi egyetem Nobel-díjas professzora, az 1947-ben Amerikába menekülő Szent-György Albert hírt adott az 1956-os forradalomról, és Kádárt bíráló levelet írt a The New York Timesnak.

Széles körű nemzetközi kapcsolataikat mozgósítva a tájékoztatás, illetve a nemzetközi segítségkérés volt a célja annak a 18 szegedi professzornak, aki 1956. november 3-án aláírta a világ valamennyi egyetemének címzett fölhívást.

Függetlenség és béke

„Az újjászületett demokratikus Magyarország nemzeti függetlenségének visszanyerése után békében és barátságban kíván élni közvetlen szomszédaival és a világ valamennyi népével. Mi, a szegedi egyetem, felhívást intézünk a világ

valamennyi egyeteméhez, hogy erkölcsi tekintélyükkel álljanak mellénk abban a törekvésünkben, hogy hazánk függetlensége és ezzel a béke helyreállítása – mely a tudományos munka alapfeltétele – mielőbb biztosítható...” – kiáltották világgá a szegedi egyetem vezetői.

A deklarációt először 1956. november 4-én a Szeged Népe (címen megjelenő Délmagyarország) közölte. A felhívást a Nobel-díjas volt szegedi egyetemi tanárnak, az Amerikában élő Szent-György Albertnek is eljuttatták. Sőt: elküldték a bécsi egyetemre, illetve Polányi György angliai egyetemi tanárnak, továbbá a moszkvai Lenin Egyetemnek.

Távirat Amerikába

A The New York Times november 5-i számában hírt adott a Szent-Györgyinek küldött táviratról – fedezte föl egyesült államokbeli tanulmányútján Hannus István, az SZTE alkalmazott és környezeti kémiai tanszékének egyetemi tanára.

A „Woods Hole, Massachusetts, nov. 4-i” keltezésű, magyarul először a Szegedi Egyetem 1989. október 23-i számában közölt hír szerint „Dr.

HUNGARIAN PLEA MADE
University of Szeged Calls on
World Schools for Backing
Selected to The New York Times.
WOODS HOLE Mass., Nov. 4 – Dr.
Albert Szent-Gyorgi, Nobel Prize winning
Hungarianborn biochemist, said today that
he had received a telegram from the Uni-
versity of Szeged, Hungary, calling on the
universities of the world to support the
Hungarians in their struggle for liberty. Dr.
Szent-Gyorgi is director of the Institute for
Muscle Research here.
The telegram was sent at 6 P. M. yester-
day, presumably just before the Russians
forced their way back into domination of
Hungary. It urged Dr. Szent-Gyorgi to ask
all schools of higher learning “to come to
our help in our endeavor to restore peace
and with it the independence of our country
which are the basic conditions for cultural
work and research.”
The New York Times

Szent-György Albert, a magyar születésű Nobel-díjas biokémikus ma adta hírül, hogy táviratot kapott a szegedi egyetemről, Magyarországról, amelyben felhívják a világ egyetemeit arra, hogy támogassák a magyarságot a szabadságért vívott harcában. Dr. Szent-György az itteni Izomkutató Intézet igazgatója. A táviratot tegnap este 6-kor adták fel, valószínűleg éppen azt megelőzően, hogy az oroszok kierőszakolták befolyásuk visszaállítását Magyarországon...” Az amerikai Nature magazinban közölt hír szerint „Dr.

közvetítésével – közölte a szegedi deklarációt.

Szent-György Albert indulattól és érzelmektől sem mentes levelet írt 1956. november 17-i keltezéssel a The New York Times szerkesztőjének. „Hihetőt az, hogy a 20. században még létezik olyan kormányzat, amelyik emberek tízezreit lemészárolja azért, mert azok szabad választásokat akarnak és közben a világ többi része ezt tétlenül nézi?” – kezdődik a szöveg, melyre ugyancsak Hannus István bukkant, aki az amerikai napilap Nobel-díjas tudósunkkal kapcsolatos írása-

Szent-Györgyi Albert közbenjárására a The New York Times és a Nature magazin is közölte a szegedi egyetemi tanárok felhívását
ILLUSZTRÁCIÓ: DM/DV

it önálló kötetben szeretné megjelentetni.

Kádár-kritika

„Nem hihetetlen-e, hogy miatt a civilizált világ nagylelkűségét tanúsítva segíti a Magyarországot nyugat felé elhagyó menekülteket, ugyanilyen számban a keleti határon is kitelepítenek embereket 'lepecsételt vagonok'-ban? Hihető-e, hogy annyi év keserű tapasztalat után az ENSZ-ben még nem értették meg: a civilizált módszerek, amelyek íratlan erkölcsi törvényeken alapulnak, hatás-

talanként olyan ellenfelekkel szemben, mint a szovjetek, akik csak az erőszakot értik meg...? Az ENSZ-ben lévő képviselőiknek kezdettől fogva nincs más céljuk, mint megbénítani vagy tönkretenni a testületet...

...Nincs magyar kormány. Senki sem választotta meg Kádárt, aki egyszerűen csak egy szovjet ügynök a szovjet hadsereg képviselőjében. Miért szennyezik be egy ország nevével? – zárul Szent-Györgyi Albert levele a kérdéssel, mely inkább kétségbeesett kiáltás, hogy fölrázza a világot.

ÚJSZÁSI ILONA

NAGY KÁLMÁN UGYANAZT AKARTA, MINT TÍZ ÉVEL KÉSŐBB AZ '56-OSOK

Járdáról nézte a forradalmat

Hatvan éve hét év kényszermunkára ítélték a szegedi Nagy Kálmánt, aki a vád szerint társaival a demokratikus államrend megdöntésére készült. Céljuk tulajdonképpen ugyanaz volt, mint tíz évvel később az '56-osoknak, ám az akkor harmincéves férfi nem csatlakozott a felkelőkhöz, a forradalmat a járdáról nézte.

– A korabeli sajtó „köztársaság ellen szervezkedő fasizta diákoknak” nevezte önöket. Húszuk ellen indult eljárás, végül „csak” tizenhatukat ítélték el „a demokratikus államrend és demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló bűntett” miatt. Kérem, árulja el, hogy mit csináltak?

– Természetesen erről is szí-

vesen beszélek, de előtte muszáj elmondanom, hogy mi semmilyen államrendet nem akartunk megdönteni, pláne nem a köztársaságot. Célunk, szándékunk a kommunista hatalomátvétel és az ország szovjet megszállásának megakadályozása volt. Korábban a német megszállással sem értettünk egyet, elféltük. Mi azt szeret-

tük volna, ha a két világháborúból is vesztesen kikerülő, ezer sebből vérző Magyarország független állam marad. Főleg szűkebb környezetünkben és kisebb gyűléseken beszélgettünk erről.

– Nem voltak túl naivak? Kéttucatnyian akartak szembeállni a hatalom egy részét már megkaparintó magyarországi kommunistákkal és a Szovjetunióval?

– Jól mondja, naivak voltunk! Azt hittük, hogy a kommunisták még nagyon kevesen vannak, és nem „láttuk” a mögöttük álló, őket mindenben támogató Szovjetuniót a hatalmas hadseregével. Még a kommunista pártba is belép-

tünk, hogy közvetlenül jus-
sunk hozzá információkhoz.

– Mégis viszonylag elég hamar lebuktak. Egyik társával a legsúlyosabb büntetést kapta, a népbíróság mindkettőjüket határozatlan idejű, de legkevesebb hét-hét év kényszermunkára ítélte.

– Engem az iskolából vittek el. A politikai osztály (a későbbi ÁVH) nyomozói hallgattak ki. Mindent megtehettek, korlátlan hatalmuk volt. Nem válogattak az eszközökben, egyszerre öten-hatan ütöttek, vertek, kínoztak. Brutálisan bántak velem és, mint kiderült, a többiekkel is. Aludni sem engedtek. Még most is beleborzongok. Ráadásul enni is alig adtak, folyton éheztem. Már tél volt, fáztam is, de ruhát vagy takarót sem kaptam. Céljuk az volt, hogy beismerő vallomást tegyek az államrend elleni összeesküvésünkről. Akkor, csak ott a cellámban jöttem rá, hogy a helyzetem nagyon komoly. Még Péter Gábor is kihallgatótt. Vele együtt hét ávos tiszt állt, illetveült velem, a húszéves diákkal szemben, mögöttem három borkabátos nyomozó állt. Még mindig emlékszem a retteget Péter Gábor szavaira. Azt mondta: „Mit csináltál te szerencsétlenül? Tönkretetted az egész életedet!” Egy idő után megváltozott a hangja, fenyegetőzött, majd intett, vezessenek el.

– Ha két-három évvel ké-

sőbb buknak le, akkor valószínűleg nem úszta volna meg ennyivel az „összeesküvést”, felakasztották volna. Gondolt erre?

– Hogyne. Az ötvenes években és '56 után ennél kevesebbet is akasztottak.

– Mit csinált 1956-ban?

– Mindenütt ott voltam, de csak a járdáról néztem a forradalmat. Hívtak, megfordultam a városházán, az egyetemnél, de nem csatlakoztam hozzájuk. Tudtam, hogy a forradalom kudarcra van ítélve, én erre már tíz évvel korábban rájöttem, azóta semmi nem változott.

– Hol volt kényszermunkán?

– Az egészben az a vicc, hogy bár kényszermunkára ítélték, nem dolgoztattak. Egyébként összesen kilenc börtönben „ültem”. Másfél évig voltam Pesten a gyűjtőben, ahonnan jó volt elkerülni, mert ottlétem alatt 324 emberen hajtottak végre halálos ítéletet. Minden akasztást haragszó jelzett. Voltam Vácott, és Szegeden, a Csillag börtönben is. Azért említem ezt a kettőt, mert a váci volt a legjobb és a szegedi volt a legszörnyűbb. Végül 1952-ben a jászberényi börtönből feltételesen szabadultam, megbilincselve, ugyanis a büntetésem leteltkor egy ávos várt, valójában négy nap múlva engedtek el.

– Kikkel „ült” együtt?

– Mikor kikkel. Volt, amikor köztörvényes bűnözőkkel, gyilkosokkal, köztük például Hekus Döncivel, és persze politikai elítéltekkel is. Együtt raboskodtam a Horthy-kormány több miniszterével és számtalan tábornokával, a nyilas párt egyik alapítójával, sőt nyilas katonatisztekkel is. A horthysta politikusok és a tábornokok ismét „lejátzották” a második világháborút, a kudarcért egymást okolták.

– Mikor „szabadult meg” a múltjától?

– 1966-tól már sehol sem kellett közölnöm, hogy elítéltek, persze a személyi kártonomról nem került le. 1990-ben rehabilitáltak, a bíróság semmisnek mondta ki az ellenem hozott ítéleteket.

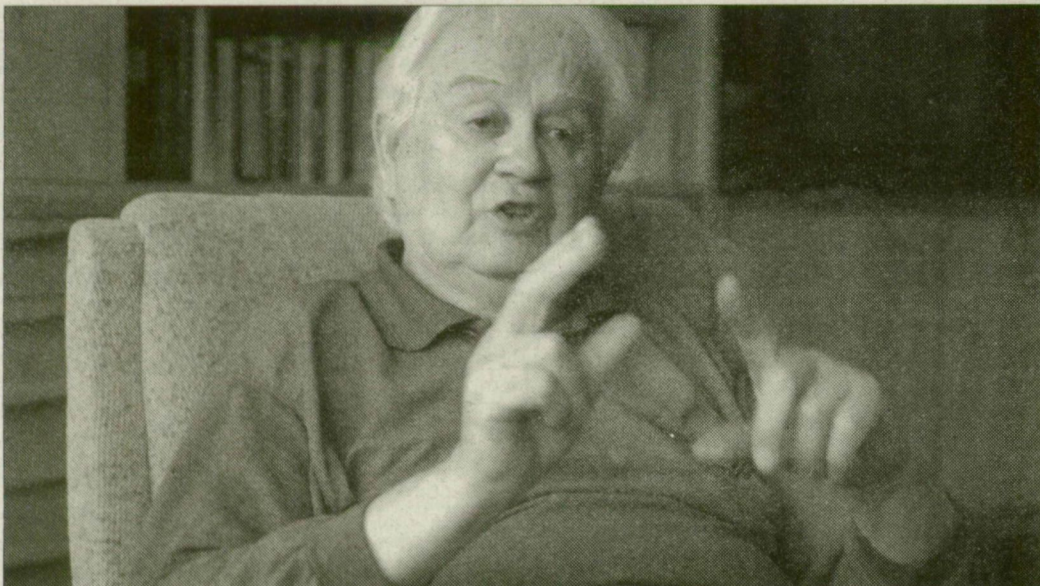
– Kapott valamilyen elismerést, kitüntetést, kárpótlást a börtönévéért és az utána eltelt időért?

– A 66 hónap börtönről 737 ezer forint névértékű kárpótlási jegyet kaptam, később emléklapot is adtak. Kitüntetést nem. Nem vagyok és soha nem is voltam egyik pártnak sem a tagja, a Pofoszt is otthagytam.

– A köztörvényes bűncselekménnyel, akár rablógyilkossággal „ártatlanul” gyanúsított és letartóztatott milliókat vág zsebre az államtól kártalanítás címén. Ilyenkor mire gondol?

– Ilyen a világ.

OLÁH ZOLTÁN

Nagy Kálmán tíz évvel korábban rájött, a forradalom kudarcra van ítélve
FOTÓ: MISKOLCZI RÓBERT